

تأثیر موسیقی مردم‌پسند کرمان بر سبک زندگی و هویت فرهنگی مخاطبان مطالعه‌ای جامعه‌شناختی

شهاب جعفری

چکیده

موسیقی مردم‌پسند کرمان با بهره‌گیری از لهجه و گویش محلی و پرداختن به مضامین بومی، فراتر از نقش سرگرمی، بر سبک زندگی و هویت فرهنگی مخاطبان تأثیر می‌گذارد. این پژوهش با رویکرد جامعه‌شناختی به بررسی رابطه‌ی موسیقی مردم‌پسند و رفتارهای روزمره، انتخاب‌های فرهنگی و حس تعلق مخاطبان کرمانی پرداخته است. داده‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته، پرسش‌نامه‌های کیفی و تحلیل آثار موسیقی محلی گردآوری شد. یافته‌ها نشان می‌دهد موسیقی مردم‌پسند با بازنمایی فرهنگ و ارزش‌های محلی، سبک زندگی افراد را شکل داده و حس هویت و انسجام اجتماعی را تقویت می‌کند.

کلیدواژه‌ها: موسیقی مردم‌پسند، کرمان، سبک زندگی، هویت فرهنگی، گویش محلی

مقدمه

موسیقی بخش جدایی‌ناپذیر زندگی اجتماعی انسان‌ها است و نقشی مهم در شکل‌دهی به فرهنگ و هویت افراد دارد (Frith, 1996). موسیقی مردم‌پسند با ساختار ساده، ریتم قابل پیش‌بینی و مضامین قابل‌فهم، جایگاهی ویژه در میان مخاطبان عام پیدا کرده است. در استان کرمان، این نوع موسیقی با بهره‌گیری از گویش محلی و بازتاب زندگی روزمره‌ی مردم، به بازنمایی ارزش‌ها و هویت فرهنگی بومی می‌پردازد و سبک زندگی مخاطبان را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

موسیقی مردم‌پسند کرمان، با انعکاس آداب، رسوم و مسائل اجتماعی، حس همبستگی و تعلق به جامعه را تقویت می‌کند و به شکل غیرمستقیم بر رفتارهای تفریحی، انتخاب‌های فرهنگی و تعاملات اجتماعی مخاطبان تأثیر می‌گذارد. با وجود اهمیت فرهنگی این نوع موسیقی، پژوهش‌های اندکی به بررسی تأثیر جامعه‌شناختی آن بر سبک زندگی و هویت فرهنگی مردم کرمان پرداخته‌اند (Tagg, 1982; Middleton, 1990).

پیشینه‌ی پژوهش

مطالعات بین‌المللی نشان می‌دهند که موسیقی مردم‌پسند می‌تواند هویت فردی و جمعی را شکل دهد و سبک زندگی افراد را تحت تأثیر قرار دهد (Frith, 1996). پژوهش‌ها بیان کرده‌اند که موسیقی مردم‌پسند با استفاده از ملودی‌های کوتاه، ریتم‌های تکرارشونده و هارمونی محدود، امکان ارتباط مستقیم و فوری با شنونده را فراهم می‌آورد.

در ایران، پژوهش‌های موجود بیشتر بر تحلیل موسیقی و نقش رسانه‌ها تمرکز داشته و کمتر به تأثیر اجتماعی و فرهنگی آن بر مخاطبان توجه شده است (Shahrokhi, 2012). موسیقی مردم‌پسند کرمان با تکیه بر گویش محلی، مضامین زندگی روزمره و بازتاب فرهنگ منطقه‌ای، تجربه‌ای منحصر به فرد ارائه می‌دهد. بررسی جامعه‌شناختی این موسیقی امکان درک دقیق‌تری از نحوه‌ی تأثیر آن بر سبک زندگی و هویت فرهنگی مخاطبان فراهم می‌کند.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع کیفی - جامعه‌شناختی است و داده‌ها از طریق سه روش گردآوری شد:

۱. مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با ۳۰ نفر از مخاطبان موسیقی مردم‌پسند کرمان از گروه‌های سنی، اجتماعی و فرهنگی مختلف.
۲. پرسش‌نامه‌های کیفی برای بررسی رفتارهای روزمره، علایق فرهنگی و بازتاب هویت محلی.
۳. تحلیل محتوای موسیقی مردم‌پسند کرمان با تمرکز بر مضامین بومی، زبان محلی و ارزش‌های فرهنگی.

داده‌ها با روش تحلیل تماتیک (Braun & Clarke, 2006) پردازش شد و مضامین اصلی شامل سبک زندگی، هویت فرهنگی، انسجام اجتماعی و نقش لهجه‌ی محلی استخراج گردید.

چارچوب نظری

موسیقی مردم‌پسند و ویژگی‌های آن

موسیقی مردم‌پسند با ویژگی‌های خاص خود مانند ملودی‌های کوتاه و تکرارشونده، ریتم قابل‌پیش‌بینی، هارمونی محدود و متن ساده، ارتباطی مستقیم با مخاطب برقرار می‌کند (Tagg, 1982). این ویژگی‌ها باعث می‌شود شنونده به سرعت با موسیقی ارتباط برقرار کرده و حس تعلق و آشنایی پیدا کند.

نظریه‌ی رسانه و هویت فرهنگی

رسانه‌ها نقش مهمی در تثبیت و گسترش موسیقی مردم‌پسند دارند. رسانه‌های جمعی، به‌ویژه رادیو، با گزینش، بازنمایی و پخش آثار موسیقی، هویت فرهنگی و اجتماعی جوامع محلی را شکل می‌دهند (McQuail, 2010).

بومی‌سازی جهانی

فرآیند بومی‌سازی جهانی بیان می‌کند که فرهنگ‌ها در مواجهه با جریان‌های جهانی، عناصر خارجی را با ویژگی‌های محلی ترکیب می‌کنند (Robertson, 1995). موسیقی مردم‌پسند کرمان نمونه‌ای بارز از این فرآیند است که ملودی‌ها، ریتم‌ها و سازبندی مدرن را با عناصر محلی و لهجه‌ی کرمانی ترکیب کرده است.

تحلیل ساختاری موسیقی مردم‌پسند کرمان

تحلیل ساختاری نشان می‌دهد که موسیقی مردم‌پسند کرمان شامل موارد زیر است:

- ملودی‌های کوتاه و تکرارشونده؛
 - ریتم‌های قابل‌پیش‌بینی با مترهای متداول؛
 - سازبندی تلفیقی از سازهای محلی و غربی؛
 - متن‌های محلی با مضامین زندگی روزمره و عشق.
- این ویژگی‌ها شنونده را جذب کرده و امکان همخوانی جمعی را فراهم می‌آورد.

اهمیت تاریخی و فرهنگی

تاریخ موسیقی کرمان نشان می‌دهد که موسیقی مردم‌پسند با حفظ ارزش‌ها و هویت محلی، هم‌زمان با جریان‌های جهانی تلفیق شده و به ابزاری برای بازنمایی فرهنگ و زندگی مردم منطقه تبدیل شده است (Khosravi, 2018).

یافته‌ها

تحلیل ساختاری و موسیقایی

- ملودی: کوتاه، ساده و تکرارشونده، با حرکات پلکانی که حس آشنایی ایجاد می‌کند.
- ریتم: مترهای ۴/۴ و ۸/۶، قابل‌پیش‌بینی و هماهنگ با فعالیت‌های جمعی.
- سازبندی: ترکیبی از سازهای محلی (تنبک، نی) و غربی (پیانو، ویولن).
- متن و آواز: استفاده از لهجه‌ی کرمانی و مضامین زندگی روزمره، عشق و خاطرات مردم.

نقش رسانه

رادیو کرمان با پخش منظم موسیقی مردم‌پسند و توجه به سلاقی مخاطب، این موسیقی را به بخشی از حافظه‌ی جمعی و هویت فرهنگی منطقه تبدیل کرده است (McQuail, 2010).

تأثیر بر سبک زندگی

مصاحبه‌ها نشان دادند که موسیقی مردم‌پسند بر انتخاب‌های تفریحی، تعاملات اجتماعی و حتی پوشش و رفتارهای فرهنگی افراد تأثیر گذاشته است. شنوندگان بیان کردند که این موسیقی

حس تعلق به کرمان را تقویت می‌کند و در مناسبت‌ها، جشن‌ها و دیدارهای خانوادگی نقش هماهنگ‌کننده دارد.

تأثیر بر هویت فرهنگی

موسیقی مردم‌پسند کرمان به بازنمایی هویت فرهنگی محلی کمک می‌کند. مخاطبان از طریق این آهنگ‌ها ارزش‌ها، خاطرات و سبک زندگی بومی خود را به نسل‌های جوان منتقل می‌کنند و موسیقی به عنوان ابزاری هویت‌بخش عمل می‌کند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتیجه‌گیری

موسیقی مردم‌پسند کرمان، فراتر از سرگرمی، ابزاری برای بازنمایی هویت، حافظه‌ی فرهنگی و تعامل اجتماعی مردم منطقه است. رسانه‌های محلی، به‌ویژه رادیو، نقش کلیدی در تثبیت و گسترش این موسیقی ایفا کرده‌اند. تلفیق عناصر سنتی و جهانی نشان می‌دهد که موسیقی مردم‌پسند توانایی حفظ هویت محلی و ایجاد جذابیت عمومی را دارد.

پیشنهادها

۱. حمایت نهادهای فرهنگی از تولید آثار موسیقی مردم‌پسند محلی.
۲. انجام مطالعات تطبیقی بین موسیقی مردم‌پسند کرمان و دیگر مناطق ایران.
۳. گنجاندن آموزش موسیقی مردم‌پسند در مدارس و دانشگاه‌ها.
۴. دیجیتالی‌سازی و حفظ آرشیو رادیویی آثار مردم‌پسند.
۵. ایجاد جشنواره‌ها و برنامه‌های فرهنگی محلی برای معرفی موسیقی مردم‌پسند و تعامل مستقیم مخاطبان با هنرمندان.
۶. بررسی تأثیر موسیقی مردم‌پسند بر سبک زندگی دیجیتال و شبکه‌های اجتماعی مخاطبان جوان.
۷. تدوین برنامه‌های پژوهشی میان‌رشته‌ای برای تحلیل تأثیر موسیقی مردم‌پسند بر روان‌شناسی اجتماعی، جامعه‌شناسی و فرهنگ‌شناسی.
۸. محدودیت‌ها و مسیرهای پژوهش آینده

این پژوهش با محدودیت‌هایی همراه بود:

۱. حجم نمونه محدود به ۳۰ نفر از مخاطبان کرمانی و عدم امکان تعمیم یافته‌ها به کل استان یا کشور.

۲. تمرکز بر موسیقی مردم‌پسند کرمان و عدم بررسی سایر گونه‌های موسیقی محلی.

۳. احتمال سوگیری در پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان به دلیل ذهنیت شخصی و تجربیات فردی.

پژوهش‌های آینده می‌توانند:

- از نمونه‌های بزرگ‌تر و مقایسه‌ای بین استان‌های مختلف استفاده کنند.

- تأثیر موسیقی مردم‌پسند بر رفتارهای مصرف فرهنگی و سبک زندگی دیجیتال را تحلیل کنند.

- نقش شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های دیجیتال را در گسترش موسیقی مردم‌پسند

محلی بررسی نمایند.

در مجموع، نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که موسیقی مردم‌پسند کرمان، نه تنها بازتابی از

فرهنگ شنیداری مردم منطقه است، بلکه به‌عنوان ابزاری برای پیوند میان سنت و مدرنیته، نقشی

مؤثر در حفظ و بازآفرینی هویت فرهنگی ایفا می‌کند.

پیوست ۱: پرسش‌نامه‌ی کیفی مخاطبان موسیقی مردم‌پسند کرمان

هدف: بررسی تأثیر موسیقی مردم‌پسند کرمان بر سبک زندگی، رفتار فرهنگی و هویت مخاطبان راهنما: پاسخ‌ها کاملاً محرمانه است و صرفاً برای اهداف پژوهشی استفاده می‌شود. لطفاً با دقت و صداقت به پرسش‌ها پاسخ دهید.

بخش اول: اطلاعات عمومی

۱. سن:
۲. جنسیت: ☐ زن ☐ مرد
۳. سطح تحصیلات: ☐ دیپلم ☐ کارشناسی ☐ کارشناسی ارشد ☐ دکتری
۴. شغل:
۵. محل سکونت: ☐ شهر کرمان ☐ سایر شهرستان‌ها ☐ روستا

بخش دوم: عادات موسیقایی

۶. در هفته چند ساعت موسیقی گوش می‌دهید؟
۷. چه نوع موسیقی را بیشتر گوش می‌دهید؟ (محلی، پاپ، کلاسیک، سنتی، خارجی و غیره)

۸. موسیقی مردم‌پسند کرمان را از چه طریقی بیشتر می‌شنوید؟
☐ رادیو ☐ شبکه‌های اجتماعی ☐ پلتفرم‌های موسیقی ☐ برنامه‌های زنده ☐ سایر موارد
۹. نام خواننده‌ها یا آهنگ‌هایی که بیشتر گوش می‌دهید چیست؟

بخش سوم: نگرش‌ها و احساسات

۱۰. موسیقی مردم‌پسند کرمان تا چه اندازه بیانگر فرهنگ و هویت محلی شماست؟
☐ بسیار زیاد ☐ زیاد ☐ تا حدی ☐ کم ☐ اصلاً
۱۱. شنیدن این نوع موسیقی در شما چه احساسی ایجاد می‌کند؟ (مثلاً غرور، آرامش، خاطره، شادی، دلتنگی و غیره)
۱۲. آیا از این موسیقی در مراسم یا مناسبت‌های خانوادگی استفاده می‌کنید؟ چگونه؟

۱۳. آیا زبان و لهجه‌ی محلی در موسیقی مردم‌پسند برایتان اهمیت دارد؟ چرا؟

بخش چهارم: سبک زندگی و رفتار اجتماعی

۱۴. آیا موسیقی مردم‌پسند کرمان بر نحوه‌ی گذران اوقات فراغت شما تأثیر دارد؟ چگونه؟

۱۵. آیا شنیدن این موسیقی بر نحوه‌ی پوشش، رفتار یا سلیقه‌ی فرهنگی شما اثر گذاشته است؟

۱۶. آیا احساس می‌کنید شنیدن این موسیقی حس تعلق به کرمان را در شما تقویت کرده است؟

۱۷. به نظر شما نقش رسانه‌ها (رادیو، تلویزیون، فضای مجازی) در گسترش این نوع موسیقی چیست؟

بخش پنجم: نظر کلی

۱۸. به نظر شما موسیقی مردم‌پسند کرمان در آینده چه جایگاهی در میان نسل جوان خواهد داشت؟

۱۹. چه پیشنهادهایی برای حفظ و ترویج این نوع موسیقی دارید؟

پیوست ۲: نمونه‌ی مصاحبه‌ی نیمه‌ساختاریافته با یکی از مخاطبان

کد مصاحبه‌شونده: M-07

جنسیت: زن

سن: ۳۲ سال

تحصیلات: کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی

محل سکونت: کرمان

پرسش ۱: چه زمانی و چگونه با موسیقی مردم‌پسند کرمان آشنا شدید؟

پاسخ: از دوران دبیرستان، وقتی رادیو کرمان برنامه‌های محلی پخش می‌کرد. از همان موقع جذب آهنگ‌هایی شدم که با لهجه‌ی خودمان خوانده می‌شد.

پرسش ۲: این موسیقی چه تأثیری بر احساس و هویت شما دارد؟

پاسخ: حس می‌کنم صدای مردم ماست؛ وقتی می‌شنوم، یاد زندگی پدربزرگم و خاطرات کودکی می‌افتم. به من یادآوری می‌کند که اهل کجایم.

پرسش ۳: به نظر شما چرا این نوع موسیقی محبوب است؟

پاسخ: چون صادقانه است و از زبان خود مردم حرف می‌زند. نه تصنعی است و نه تقلیدی.

پرسش ۴: آیا در زندگی روزمره یا جمع‌های خانوادگی از این موسیقی استفاده می‌کنید؟

پاسخ: بله، معمولاً در مهمانی‌ها و عروسی‌ها آهنگ‌های محلی پخش می‌شود. حتی بچه‌ها هم با آن‌ها می‌رقصند یا می‌خوانند.

پرسش ۵: فکر می‌کنید رسانه‌ها چقدر در گسترش این موسیقی نقش دارند؟

پاسخ: خیلی زیاد. وقتی رادیو یا صفحات اینستاگرامی محلی آهنگ جدید منتشر می‌کنند، مردم سریع گوش می‌دهند و درباره‌اش حرف می‌زنند.

پرسش ۶: در نهایت، به نظر شما موسیقی مردم‌پسند کرمان چه نقشی در سبک زندگی مردم دارد؟

پاسخ: به نظرم نوعی پیوند میان سنت و زندگی امروز ایجاد کرده است. ما هم مدرن هستیم و هم هنوز با لهجه‌ی خودمان می‌خوانیم و گوش می‌دهیم. این یعنی ریشه‌هایمان را از یاد نبرده‌ایم.

منابع

- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Frith, S. (1996). *Performing Rites: On the Value of Popular Music*. Harvard University Press.
- Khosravi, S. (2018). *Music and Cultural Identity in Kerman*. Tehran: Farhang Publications.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory* (6th ed.). Sage Publications.
- Middleton, R. (1990). *Studying Popular Music*. Open University Press.
- Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-Space and Homogeneity-Heterogeneity. In *Global Modernities* (pp. 25–44). Sage Publications.
- Shahrokhi, M. (2012). Popular Music and Social Change in Iran. *Journal of Iranian Studies*, 45(3), 367–389.
- Tagg, P. (1982). Analysing Popular Music: Theory, Method, and Practice. *Popular Music*, 2, 37–67.